

เสรีภาพกับคนในยุคใหม่

ภราดา ประทีป มาร์ติน โกมลมาต

ขอมอบปาฐกถาเรื่องนี้ แก่นักเรียนอัสสัมชัญที่รักไว้ในหนังสือ "อุโฆษสาร" ๑๕ เพื่อให้
นักเรียนรุ่นที่ รุ่นน้องมีไว้อ่านเป็นข้อคิดเล่นในยามว่าง ไม่มีอะไรเป็นแก่นสาร บางทีบทความน้อยๆ
นี้เองอาจจะช่วยให้เราคิดก้าวหน้าได้มากกว่าที่เรากำลังคิดอยู่ก็เป็นไปได้ ถึงแม้ว่าบทความนี้เป็นบทความ
ที่ได้ให้แก่นักเรียนโรงเรียนอื่นก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าเนื้อหาหลายตอนคงเป็นจำนวนที่คุ้มค่าสำหรับนักเรียน
ม.ศ. ๕ รุ่นนี้ ที่ได้เคยฟังบรรยายรวบรวมในช่วงโมงศีลธรรมมาแล้วทั้งสิ้น

ก่อนอื่นผมต้องขอขอบคุณ ท่านอาจารย์ใหญ่
ที่ได้ให้เกียรติเชิญผมมาพูดในวันนี้ ผมขอแสดงความ
ยินดีต่อท่าน คณะอาจารย์ สภานักเรียนโรงเรียนหลวง
แห่งนี้ และนักเรียนทุกคนที่ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลง
หรือ การเคลื่อนไหวของประเทศไทยในยุคใหม่
หลัง ๑๔ ตุลาคม ผมมีความยินดีมากที่จะแสดงข้อคิด
เห็นเล็กน้อยในส่วนหัวของผมเอง ที่เกี่ยวกับเสรีภาพ
ของคนในยุคปัจจุบัน ผมอยากตั้งคำถามว่าคนในยุค
ใหม่คือใคร และเกี่ยวข้องกับเสรีภาพมากน้อยเพียงใด
ในทรรศนะของผม เห็นว่าคนในยุคใหม่ คือบุคคลที่
ยึดนโยบายที่เรียกว่า "Scientific Humanism" ถ้าแปล
ผมก็อยากจะแปลว่า "ลัทธิมนุษยนิยมวิทยาศาสตร์" คือ
การมองมนุษย์ในแง่วิทยาศาสตร์ทุกประการ concept
ของ Scientific Humanism ได้รับการเน้นมากในราย
งานของ UNESCO ที่ปารีสเมื่อ ๒ ปีที่แล้ว บังเอิญ

ผมได้มีโอกาสไปร่วมประชุมที่นั่นกับเขาด้วย UNESCO
ได้ตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเป็น FACT FINDING
ไปทั่วโลกเพื่อหาข้อเท็จจริงว่าการศึกษานั้นมีวัตถุประสงค์
ประสงค์ (Objectives) ใดกันแน่ และมีแนวโน้มไปทาง
ไหน คณะกรรมการหาข้อมูลนี้ประกอบด้วยรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงศึกษาธิการจาก ๗ ประเทศด้วยกัน
รายงานของคณะกรรมการชุดนี้เกือบจะถือได้ว่าเป็น
รายงานชิ้นสำคัญยิ่ง และได้กลายเป็นนโยบายการศึกษา
ของโลกในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้นี้ รายงานนั้นมี
ชื่อว่า "Learning To be" ซึ่งมีอยู่หลายตอนที่เน้นถึง
concept ของ Scientific Humanism ที่ผมแปลว่า
"ลัทธิมนุษยนิยมวิทยาศาสตร์" คือเรามองทุกอย่างใน
แง่วัตถุ เรามองทุกอย่างในแง่วิทยาศาสตร์ เราแก้
ปัญหาด้วยหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นของที่ดี มนุษย์
ในยุคใหม่เป็นแบบนี้

ก่อนประวัติศาสตร์เราก็ทราบดีว่ามนุษย์สมัยหิน ตั้งแต่ Paleolithic Age ก็คือ Neolithic Age ก็คือ และต่อมาในยุค Bronze Age ก็คือซึ่งอาจจะถือได้ว่ายังอยู่ในยุค Ice Age มนุษย์ในยุคนั้นได้เริ่มแสวงหาว่าตนเองต้องการสิ่งใด มนุษย์ในยุคนั้นเริ่มมี Consciousness ต่อสิ่งอันหนึ่งที่เราเรียกว่า Unknown คือสิ่งที่เราไม่รู้ อยู่ที่ไหนไม่ทราบ แต่เชื่อว่ามียู่ การปรากฏการณ์ในธรรมชาติ เช่น เมื่อเกิดฟ้าผ่า ฟ้าร้อง คนก็เกิดความตกใจ และเมื่อเกิดความตกใจนี้เอง เขาก็คิดว่าควรมี เทพธิดา เทพเจ้า องค์ไหนก็ไม่ทราบเป็นผู้บันดาล เขาก็ต้องกราบไหว้ทำทานไว้ มิฉะนั้นท่านจะพิโรธเอา จากความกลัวที่มีต่อ Unseen powers นี้เองที่มนุษย์ได้ค่อยพัฒนามาเป็นรูปของศาสนา นี่คือการอธิบายตามแบบนักวิทยาศาสตร์บางคน ที่เห็นว่าศาสนานั้นเป็นของที่ยังวันยังหมคความหมายไป เพราะเหตุว่ามนุษย์ปัจจุบันนี้ได้ค้นพบแล้วว่าศาสนานั้นสืบมาจากความกลัวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นเหตุสำคัญของความเชื่อของมนุษย์ในยุคแรก เพราะฉะนั้นคนในยุคใหม่เกี่ยวนี้มีทุกคนเป็น Slogan เลยครับจะเป็นในอเมริกาที่ในยุโรปก็ตี ประกาศทั่วไปว่า God is dead พระเจ้านั้นตายเสียแล้ว เป็น Slogan ที่ใช้กันทั่วไป ไม่ว่าจะไปฟัง Lecture ที่ไหนก็มีแต่คนพูดทำนองว่า God is dead พระเจ้าตายเสียแล้ว ศาสนาหมดเสียแล้ว นี่เป็นความเห็นของคนบางจำพวก ซึ่งเรานิตีฟัง นี่คือจิตคารมของชนจำนวนไม่น้อย ในยุคนี้ คนในยุคใหม่มีจิตคารมอะไรอีก? คนในยุคใหม่อย่างพวกเราเองทุกวันนี้ มองเห็นว่าสิ่งโลกก็ตามที่เราแตะต้องไม่ได้ ไม่ได้เห็นด้วยตา เราจะไม่ยอมเชื่อ ไม่มีประโยชน์ที่จะมาอธิบายแก่เรา เราไม่ยอมเชื่อ เราต้องทดลองเสียก่อน นี่เป็น Scientific Humanism ซึ่งก็คิดทำให้เรา

เป็นคนมี Inquisitive Mind, Sceptical mind รู้จักใช้วิจารณ์ญาณ แต่ผมก็ทราบว่า ลัทธิมนุษยนิยมวิทยาศาสตร์นี้บ่อย ๆ ครั้งทั้งเราให้จมอยู่ในความอ้างว้างที่ตอบไม่ได้ เช่น ถ้าเราถามว่าตัวไฟฟ้าเป็นอะไร มีรูปร่างหน้าตาอย่างไร วิทยาศาสตร์อธิบายดูว่าไฟฟ้ามาจากไหน แต่ตัวไฟฟ้า หน้าตาเป็นอย่างไร ทำทางเป็นอย่างไร อธิบายไม่ได้ ความรักคืออะไรหยิบมาให้ดูที่ซี ทกลงให้ดูหน่อย หน้าตาเป็นอย่างไร ความรัก ความโกรธเป็นอย่างไร Scientific Humanism ไม่ให้คำตอบแก่สิ่งนี้ แต่จะให้เราทุกคนมองทุกอย่างในแง่วัตถุไปหมด ไม่เห็นไม่เชื่อต้องพิสูจน์และทดลองไปเสียทุกสิ่ง การเป็นคนที่ชอบทดลองชอบพิสูจน์เป็นสิ่งดีมาก แต่เป็นไปได้หรือที่จะต้องทดลองกันทุกอย่างเสียก่อนจึงจะเชื่อ เรามักลืมว่าในชีวิตของเรามนุษย์นี้มีสิ่งลึกลับนอกเหนือไปจากสิ่งที่แตะที่ตักด้วยประสาททั้ง๕ นี้ มีประสาทอีกประสาทหนึ่ง เราอาจจะเรียกว่า Intuition ไม่ทราบจะแปลว่าอะไร มันเป็นความรู้สึกภายในของตัวบุคคล เป็นญาณอันหนึ่งที่สามารถเข้าใจว่า มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่อยู่นอกเหนือไปจากสิ่งที่เห็น Visible ที่มองเห็นได้ เป็นความรู้สึก เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ที่เราจะเชื่อในสิ่งที่เห็น "Unknown" "Unseen powers" ได้

คนในยุคใหม่ยังมีลักษณะพิเศษอะไรอีก? คนในยุคใหม่เป็นคนที่ชอบเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ชอบของเก่าแบบกว่าแควอะ สิ่งที่มีอยู่แล้วไม่ซ้าก็เบื่อ ต้องการสิ่งใหม่ ๆ เสมออย่างที่เรามักพูดว่า "สิ่งที่เราแสวงหาในวันนี้คือสิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงในวันพรุ่งนี้" เพราะฉะนั้นในสมัยนี้ถ้าบริษัทใดเกิด ไปผลิตสินค้าที่อยู่ทนนานคุณภาพดี ไม่ซ้าบริษัทนั้นจะขายไม่ออก นโยบายการผลิตสินค้าในปัจจุบันจึงต้องเปลี่ยนไปจากเดิม ที่ว่า

“ทันทานคุณภาพเด็กคุณภาพดี” ทำให้ผู้ป่วนชายของดิ เพราะของเขามันสวยงาม มันใช้ได้คงแล้วแต่ไม่ ทนต้องเปลี่ยนใหม่ คุณภาพที่จับจวบไม่ทนทานนั้น เป็นนโยบายถูกแล้ว ถูกกับนิสัยคนยุคใหม่ที่ชอบเปลี่ยน เพราะเขาทนใช้สิ่งเก่าที่จำใจไม่ได้มันน่าเบื่อ เพราะ ฉะนั้นคนยุคนี้จึงเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนรถเสมอ เปลี่ยนวิทยุ เปลี่ยนทีวี เปลี่ยนอะไรต่อมิอะไรเสมอ เปลี่ยนแล้วก็พอใจ เพราะการเปลี่ยนนี้ได้ Satisfy ความ ต้องการอยากเปลี่ยนแปลงของคนยุคใหม่ ประเทศญี่ปุ่น ก็ใช้จิตวิทยาของการผลิต คือต้องทำของใหม่ ๆ ขึ้น มาอยู่เรื่อย ๆ ของที่ใหม่ แล้วก็พังไว ๆ ไม่ทนทาน โครที่ท่าของทนของอยู่นานก็ขายไม่ออก เพราะคนยุค ใหม่ไม่ชอบซื้อของแบบนั้น ฉะนั้นคนในยุคใหม่จึง ชอบใช้ของที่ต้องเปลี่ยนอยู่เสมอ คนที่ชอบการเปลี่ยน ของใหม่ ๆ อยู่เสมอนี้เอง ทำให้สังคมยุคใหม่เกิด ลักษณะพิเศษคือเป็น “สังคมที่ชอบโยนของทิ้ง” “The Throw-away society” กังก็มิกกล่าวไว้ในหนังสือ “Future Shock” เราจะเห็นว่าในทุกวันนี้เราเริ่มอยู่ใน สังคมยุคกระดาษ อะไรหลายอย่างเป็นกระดาษ มีถ้วย กระดาษ มีจานกระดาษ มีผ้าเช็ดปากกระดาษ จำได้ ว่าเมื่อสองเดือนก่อนตอนอยู่ในอเมริกา ได้รับเชิญไป รับประทานอาหารเลี้ยงที่แห่งหนึ่ง ภาชนะที่ใช้ทำด้วยกระดาษ ไปหมด ผ้าปูโต๊ะเชย รวมทั้งภาชนะต่าง ๆ แม้กระทั่ง ช้อนก็ทำด้วยกระดาษ รับประทานอาหารเสร็จแล้วทุกคนก็ โยนทิ้งทันที คือเป็นยุคที่ได้มาใช้แล้วโยนทิ้ง เพราะ ฉะนั้นเวลานี้เขากำลังผลิตเสื้อกระดาษ กางเกงกระดาษ ผักกระดาษ แล้วไม่ช้าผมเชื่อแน่ เมืองไทยเราอีก ๕-๖ ปี ท่านทั้งหลายอยู่ที่นี้อาจจะเริ่มนั่งกางเกงกระ- ดาษกันหมดแล้ว คือซื้อมาวันหนึ่งพุงนั้นก็โยนทิ้ง ไปได้ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของคนยุคใหม่ที่ชอบ

เปลี่ยนแปลง ที่ไม่ชอบของเก่า นี่เป็นแจคนารวมด์ เป็น ทศนคติ เป็นความนึกคิด เป็นความต้องการของคน ในยุคปัจจุบัน

ยุคใหม่เริ่มเมื่อไร? ผมเองคิดว่ายุคใหม่เริ่ม ขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง ผมจำได้เมื่อครั้งดาวเทียมสปุ- ทนิกดวงแรกถูกส่งขึ้นไปโคจรในเวหา ดูเหมือนจะเป็น ปี ค.ศ. ๑๙๕๗ นั้น ในตอนนั้นผมเองยังหัวเราะเยาะ พวกรัสเซียเลยที่บ้าเพ้อเจ้อกับการทำดาวเทียม ดวง- จันท์ก็มีอยู่แล้วทำไมจะมาคิดทำดาวเทียมขึ้นมา นำเข้าสันติ ดูซิปล้อยไว้ในเวหากำวิมานอะไรกัน เมื่อ รัสเซียประสบความสำเร็จเราก็ก็เงิบ ไม่กล้าวิจารณ์ต่อ ไป ก่อนหน้าสปุทนิกนั้นก็ก็มีทีวี คนจำนวนมากมาย ไม่เคยคิดว่า นักวิทยาศาสตร์จะสามารถถ่ายทอดภาพสด ของเราได้ โดยการใช้คลื่นวิทยุได้สำเร็จ ความสำเร็จ ของนักวิทยาศาสตร์นี้เองทำให้เราเชื่อในนักวิทยาศาสตร์ มากขึ้น เราคิดว่าเราคงได้ค้นพบอย่างที่เราเรียกว่า “Key to the Unknown” คือได้พบกุญแจที่สามารถ ไขข้อดีลับได้หมดสิ้นแล้ว เริ่มตั้งแต่ที่นั่นมาคนก็เริ่ม สงสัยสันทะห์ ต่อหลักธรรม หรือศาสนาที่สอนกันอย่าง ผิดบ้างถูกบ้าง มนุษย์เราจึงพากันเชื่อว่าวิทยาศาสตร์ ก่างหากที่ให้คำตอบแก่คนยุคใหม่ ประจวบกับปีระหว่าง ๑๙๕๐ ขึ้นไป ในยุโรปและอเมริกาเริ่มมีการวิพากษ์- วิจารณ์ศาสนาอย่างรุนแรง ผมเชื่อว่ายุคใหม่ได้เริ่มเป็น ยุคนับแต่นั้นมา และในเวลาที่เราได้ไปถึงดวงจันทร์ แล้ว ความสงสัยในสมรรถภาพของวิทยาศาสตร์แทบ หมดสิ้นไป ฉะนั้นในปัจจุบันคุณและผมอาจจะถือว่า ตนเองอยู่ในยุคใหม่เยี่ยมที่สุดก็ได้

สำหรับเมืองไทยเรา การที่มนุษย์ได้ไปถึงโลก พระจันทร์ ยังทำให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นในสังคมเราเลย ผม จำได้ดีว่าหลังจากที่มนุษย์เหยียบดวงจันทร์แล้ว ต่อมา

ก็ถึงวันไหว้พระจันทร์ของคนจีนในเมืองเรา ปรากฏว่า
ลูกหลานในบ้านคนชาวจีนในกรุงเทพฯ ไม่ไหว้พระ
จันทร์กันอีกแล้ว นักวิทยาศาสตร์ไปเหยียบดวงจันทร์
มาหยกๆ ไหว้ทำวิมานอะไร พ่อแม่ ก็ดูเอา ไม่ไหนเอา
หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่ามี ๒ คน ทะเลาะถึงแทงกันตาย
เพราะว่าคนหนึ่งเชื่อว่านักวิทยาศาสตร์ไปถึงดวงจันทร์
อีกคนหนึ่งเชื่อว่าเป็นการโกหก แค่นี้เป็นเรื่องของคน
ในยุคใหม่ ที่ยังปรับตัวให้เข้ากับยุคไม่ได้ เวลาที่ท่าน
ทั้งหลายอยู่ที่ไหนทุกคนมีความเชื่อมั่น มีความไว้วางใจ มี
ความหวังทุกอย่างฝากไว้กับวิทยาศาสตร์ทั้งหมด และ
หลายคนเชื่อว่าวิทยาศาสตร์คือหนทางเดียวที่ให้คำตอบ
แก่เราโดยไม่รู้ตัว ท่านทั้งหลายไม่อยากจะไปแสวงหา
สิ่งใดนอกจากวิทยาศาสตร์อีกแล้ว ในเวลาเดียวกับคน
ที่มีศาสนา คนที่มั่นในศาสนาด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ
แบบมงายหรือแบบลุ่มหลง ทำให้คนในยุคใหม่คิดว่า
ความเชื่อของเขา ความศรัทธาของเขาต่อพระธรรมก็คื
ต่อศาสนาก็ดี เป็นการแสดงออกในเรื่องของความมง
ายเชื่อลุ่มหลงอันนั่นเอง ทำให้เขารุ่นในบัจจุบันมอง
เห็นศาสนานี้เป็นของที่ล้าสมัยใช้ไม่ได้ เพราะฉะนั้น
เขาจึงพากันทอดทิ้ง หมกที่พึ่งทางใจ ในโลกทั้งใน
ยุโรปก็ดี อเมริกาาก็ดี หรือ เอเชียก็ตาม ผู้ละทิ้งศาสนา
กำลังมีมากขึ้นทุกวัน ปัญญาชนในยุคใหม่คือท่านทั้ง
หลายก็จะมาหาที่พึ่งที่เดียวคือยึดหลักปรัชญา "Scienti-
fic Humanism" นี้ พวกเราครูอาจารย์เกิดในยุคเก่า
แต่เวลานี้มาอยู่ในยุคใหม่ เราได้รับการอบรมรับการ
ศึกษาแบบคนยุคเก่ามา เวลานี้เรากำลังเผชิญอยู่กับยุค
ใหม่ เราก็พยายามจะปรับตัวเองให้เข้ากับคนยุคใหม่
เพราะพวกเราที่เป็นครูบาอาจารย์ในบัจจุบันมีอคติอยู่
ในประวัติศาสตร์, วัฒนธรรม, ทุกอย่างทุกประการ
ไม่เว้นเลย ผมคิดว่าอะไรที่เราเรียกว่า "Lifeless and

meaningless Traditionalism" เราควรทิ้งไปได้ เพราะ
วัฒนธรรมมีการพัฒนาเสมอ อะไรที่เป็นการแสดงออก
ของสิ่งที่ปราศจากความหมายแล้วมันก็จะค่อยๆ หมก
หายไปเอง พวกเราครูบาอาจารย์ส่วนใหญ่ ผมคิดว่า
ได้รับการศึกษาแบบนั้น เพราะฉะนั้นถ้าพวกเรามีความ
คิดเห็นไม่เหมือนท่านก็ไปรบกวนให้เราค่อย เพราะเรา
มีภูมิหลังมาจากวัฒนธรรม ประเพณี ความรู้ในอดีต
และในประวัติศาสตร์ และจากพื้นฐานนี้เราใช้เบ็นจุก
ยืนที่จะก้าวไปสู่โลกใหม่ที่จะมาถึง ท่านทั้งหลายซึ่งยัง
เป็นเขารุ่นอยู่และมีประสบการณ์ในยุคใหม่อย่างเต็ม
บริบูรณ์ คงจะมีทักษะไม่เหมือนกับพวกเราอยู่บ้าง ผม
เองอยากตั้งปัญหาถามว่า Scientific Humanism ที่โลก
ปัจจุบันยึดเป็นหลักปรัชญาที่มีความดีบริบูรณ์อย่างไร ?
มีคำตอบให้กับปัญหาของมนุษย์ทุกประการหรือ ผม
คิดว่าปรัชญาวิทยาศาสตร์นิยมนี้มีข้อบกพร่องบางประ
การ ข้อบกพร่องนี้พวกผมเคยเขียนไปบ้านครั้งหนึ่งที่
ประชุมสมัชชาใหญ่ขององค์การ UNESCO ทรานโค
ที่เราไม่สามารถให้คำตอบว่าคนเราเกิดมาทำไม มีชีวิต
อยู่เพื่ออะไรกัน ตายแล้วไปไหน เราก็คงหนีปัญหา
ของศาสนาไม่พ้น ถ้าเขาไม่สามารถ Solve Mystery
ของความตายได้แล้ว ถึงแม้ว่าเราได้ไปถึงโลกพระจันทร์
แล้ว เราจะมีบ้านช่องสวยงามสักปานใดก็ตามที่ เรา
จะมีรถแก๊งก็กันก็ตามที จะมีปริญญาถึงก็จบก็ตามเถิด
แต่ถ้าทุกคนยังต้องเผชิญความจริงข้อหนึ่งที่ว่าเราตาย
วันหนึ่งแน่นอน เราก็คงยังเป็นปริศนาแก่ตนเอง
Scientific Humanism จะไม่ Satisfy ความต้องการ
ในหัวใจของคนได้เลย แต่สมมุติว่าวันหนึ่งวิทยาศาสตร์
สามารถทำให้เราไม่ตายได้จะว่าอย่างไร ? เราก็คงทราบดี
ว่าในประเทศรัสเซียนักวิทยาศาสตร์สามารถเก็บ
embryo ของคนไว้ในครรภ์เทียมจนเติบโตเป็นเด็กอายุ

๖-๗ เดือน เกี่ยวกับสร้างคนใน Test-tube นั้นนายแพทย์อิตาลีเป็นผู้ทดลองทำขึ้นก่อนไม่กี่ปีมานี้เอง นักวิทยาศาสตร์ได้ทำนายอย่างแน่นอนชัดเจนว่าอีกไม่ถึง ๒๐ ปี เขาจะจะสามารถผลิตเด็กได้ ต่อไปพ่อแม่ทั้งหลายไม่ต้องมีลูกอีกแล้ว ถ้าคุณอยากมีลูกก็ไปซื้อได้ที่นักวิทยาศาสตร์ คุณอยากจะได้บุตรเป็นหญิงหรือชาย ผสมสีคำหรือสีทอง นัยศาสตร์คำหรือฟ้า เป็นฝรั่งตะวันตกหรือแบบเอเชีย มี IQ. เท่าใด เท่าไรสไทยนก็ได้ ถ้าไม่เกรงว่าจะมาปราบพ่อแม่อยู่มือ จะมีลักษณะของพ่อแม่อย่างไรก็บอกไปอาจจะราคาไม่กี่ดอลลาร์ พ่อได้กำหนดเวลาก็มารับเอาเด็กไป เราจกกลับมาพิจารณาปัญหาของเรา สมมุติว่านักวิทยาศาสตร์สามารถแก้แก้ปัญหาชีวิตได้แล้ว คือไม่ตายจะเกิดอะไรขึ้น ผมอยากจะตอบอย่างนี้ เวลานั้นมนุษย์เรามีอายุอย่างมากก็ประมาณ ๘๐-๙๐ ปี และก็หลังสิ้นเสียแล้วแต่ส่วนใหญ่เราอยู่ในโลกได้ไม่นานเท่าใดนัก ส่วนมากอยู่เพียงแค่ ๕๐-๖๐ ปี เพียงอยู่แค่ ๕๐-๖๐ ปี เราก็ทะเลาะเบาะแว้งกัน ร่ำแกงกันตายอยู่ทุกวัน มีปัญหาไม่จบสิ้น การที่มีชีวิตอยู่ไม่มีวันตายเลยนั้นจะไม่เป็นการสร้างนรกกันขึ้นในโลกเราหรือ? ผมขอถาม? ปัญหาที่เกิดขึ้นก็เพราะไม่เคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน ถึงแม้ว่าองค์การ UNO ได้ประกาศสิทธิมนุษยชนขึ้นในปี ๑๙๔๘ ไว้อย่างชัดเจน แต่การประกาศนั้นแทบจะไม่ได้แก้ปัญหาให้ประชาชนในโลกอยู่กันอย่างสันติได้เลย องค์การ UNO ตั้งขึ้นมาก็เพื่อจะแก้ปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน หยุตยยังสงครามกัน แต่มันกลับกลายเป็น paradox ปัญหาการขัดแย้งกัน ช่มแวงรังแกกัน ฝ่ายมีอำนาจกดขี่ฝ่ายค้อยพลังกว่ากัน พวกไท่หนามากพวกนั้นชนะ คุณเหมือนจะยังวันยังมีปัญหาที่มีความหวาดระแวงมาก สิทธิมนุษยที่องค์การ UNO

ประกาศมายังไม่เคยให้สันติสุขแก่สังคมอย่างแท้จริง ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่ามนุษย์ก็มักจะแก้ปัญหาตนเองโดยวิธีของ Scientific Humanism เท่านั้น ซึ่งไม่ได้ให้คำตอบแก่ปริศนาชีวิตเราได้แท้จริง ยิ่งกว่านั้นบางคนยังคิดว่าวิทยาศาสตร์ไม่เกี่ยวกับศาสนา ไม่อยากไปยุ่งกับศาสนา เห็นว่าศาสนาเป็นธรรมะเป็นเรื่องส่วนตัว เขาจึงพยายามสาละวนแต่เรื่องการทำ Technology สมัยใหม่มาใช้ การผลิตวัตถุมาสนองความต้องการของ consuming society เพราะคิดว่าเป็นวิธีแก้ปัญหา ผมคิดว่าถ้าเราพุ่งชนสู่วัตถุนิยมไปจนไม่มีขอบเขต มันก็จะเป็นการเริ่มต้นของจุดจบของเราคือ การฆ่าตัวตาย เพราะวาจิตใจของมนุษย์จะไม่มีวันพบความสงบสุขในวัตถุ จะพบสันติสุขที่แท้จริงก็แต่ในพระธรรมเท่านั้น

คนในยุคใหม่ยึดมั่นในอุดมการณ์อะไร? ทุกคนคงตอบได้ สิ่งนั้นคือ "เสรีภาพ" ความรักต่อเสรีภาพนี้มีอยู่กับมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย คุณเหมือนเป็นลักษณะเด่นพิเศษของมนุษย์เลยก็ว่าได้ คนยุคใหม่เข้าใจ concept ของเสรีภาพอย่างกว้างขวาง กว้างจนกระทั่งว่าในบางครั้งเราผู้เคยรับการอบรมมาในกรอบระเบียบวินัยที่เข้มงวดยอมรับไม่ได้

ผู้ได้รับการฝึกให้คิด ทำ แสดงออกแบบวิทยาศาสตร์จะไม่ยอมให้ใครมาจัดระเบียบความนึกคิดส่วนตัวของเราให้เป็นไปตามรูปแบบหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใช้ตลอดชีวิตโดยไม่มีเปลี่ยนแปลงบ้างเลย "An individual should avoid systematically setting up his behaviour and customs as models or rules valid for all times, all civilizations and all ways of life."

(Learning To Be - Unesco)

นี่คือเสรีภาพของการพูด การคิด การแสดงออก ที่

คนยุคใหม่ทรงแทน เพราะฉะนั้นความเชื่อก็คือ คำสอนของบรรพบุรุษก็ดี ธรรมเนียมต่าง ๆ ก็ดี จึงถูกชักฟอก ถูกสงสัย ในปัจจุบันเป็นอันมาก ทำให้เกิดความไม่แน่นอนขึ้นในอุดมคติ อุดมการที่ได้เคยมีมาแต่เก่าแต่ก่อน

ผมยังจำได้ว่าเมื่อสมัยเป็นนักเรียนมัธยมอยู่ในโรงเรียนของเราจะมีการแนะนำการภาพยนตร์ที่กองเซนเซอร์ของศาสนาส่งมาให้ ภาพยนตร์เบอร์ ๔ เป็นภาพยนตร์ต้องห้าม ยังเป็นเบอร์ ๕ แล้ว ใครที่ไปดูแทบจะถือได้ว่าถูกตัดออกจากศาสนาเลยทีเดียว ส่วนเบอร์ ๑ และ ๒ สำหรับเด็กผู้ชายได้ดู ไม่แสดง เบอร์ ๓ เป็นของวัยรุ่นและหนุ่มสาว ปรากฏว่าพวกเราบางคนมักจะเลือกเบอร์ที่ต้องห้ามนั้นเป็นลำดับแรก ในสมัยนี้การแนะนำมิได้ถือตามกันอย่างจริงจัง มีปรากฏโดยทั่วไปในทุกประเทศที่มีโรงเรียนคาทอลิก นักเรียนวัยรุ่นเป็นต้นต้องการเสรีภาพที่จะเลือกทำสิ่งที่ตนชอบมากกว่าจะทำตามคำสั่ง คำแนะนำของผู้ใหญ่

นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสคนหนึ่ง คือ Albert Camus ผู้มองเห็นว่ามนุษย์เราอยู่ในสภาพที่มีความเป็นอยู่อย่างเป็นไปไม่ได้ (absurdity of human situation) ก็อมนุษย์เรารู้สึกมีความจำเป็นที่จะต้องบังคับตัวเองให้เข้ากับหลักจริยปฏิบัติที่สังคมวางไว้ และในเวลาเดียวกันก็รู้สึกว่าการจะมีอิสรภาพทำอะไรตามที่เราเห็นชอบ เราจะทำอย่างไรดี เมื่ออยู่ในระหว่างแรงสองแรงนี้? Albert Camus ก็เสนอให้เลือกเสรีภาพ นักปรัชญาผู้นี้เห็นว่าชีวิตมันสั้น ทำไมไม่หาความสุขที่ชีวิตจะนำมาให้ เป็นคนเฝ้าขวานหนุ่มสาวที่ยังอยู่ใน the prime of life เหมือนนกทูแคนแรกแย้ม จึงเป็นตัวของท่านทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์เถิด แสดงให้เห็นที่บทบาทของท่านบนเวทีในโลกลี้ นี่เป็นความคิดของนักปราชญ์

ผู้นี้ ซึ่งในปัจจุบันนี้กำลัง popular มาก จนกลายเป็น condition ในสังคมใหม่ซึ่งเราเรียกว่า "permissive society" เป็นสังคมที่มีโอกาสที่จะเลือกอย่างกว้างขวาง เป็นสังคมที่บูชา "เสรีภาพ" เหนือสิ่งอื่นใด เป็นสังคมที่เกือบจะพูดได้ว่าปลดปล่อย sex ให้เป็นอิสระ ไม่ถูกควบคุมเหมือนแต่ก่อน การที่จะ make love ในที่สาธารณะจะกลายเป็นของธรรมดา แม้ในสังคมบ้านเรา บรรยากาศเช่นว่านี้ดูจะมีให้เห็นไม่น้อยทีเดียว

เท่าที่ผมได้กล่าวมาในส่วนใหญ่ เป็นลักษณะพิเศษของสังคมในยุคใหม่ ที่ยึดปรัชญาอิสรภาพในการกระทำ เสรีภาพในการนึกคิดทั้งสิ้น ส่วนในบ้านเมืองของเราท่านทั้งหลายและพวกเราต่างก็อยู่ในภาวะของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง เป็นต้นหลัง ๑๔ ตุลาคม เป็นสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงจากสังคมเก่าไปสู่สังคมใหม่ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นลักษณะพิเศษต่าง ๆ ของสังคมยุคใหม่ยิ่งวันยิ่งมากขึ้น แต่ละสังคมเข้าใจใน concept ของเสรีภาพแตกต่างกันออกไป

สังคมที่มีการปกครองโดยวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี จะต้องมีส่วนใหญ่เป็นผู้วางระเบียบของสังคมนั้น จริยธรรมที่ยึดปฏิบัติก็คือ "Morality of Conformity" ก็คือคนในสังคมนั้นต้องพยายามวางตนประพฤติตนให้เข้ากับหลักศีลธรรมที่สังคมวางไว้ ใครขึ้นฝ่าฝืนก็จะต้องถูกสังคมนั้นประณาม ส่วนสังคมยุคใหม่ยึดหลักที่เรียกว่า "Morality of freedom" คือ "จริยธรรมแห่งเสรีภาพ" ผมยังจำได้ว่า เมื่อก่อนนี้ถ้านักเรียนหญิงคนไหนนุ่งกระโปรงสั้นแค่หัวเข่าเราแทบจะประณามว่าเป็นโสเภณี ถ้าแต่งตัวเช่นนั้นออกจากบ้านมีหวังถูกแม่ตีตายแน่ ไม่มีใครกล้าทำ เพราะฉะนั้นนักเรียนหญิงแต่ก่อนจะนุ่งผ้าชิ้นยาวๆ การแต่งตัวแบบนี้อาจถือได้ว่าเป็นมาตรฐานปฏิบัติของสังคม

ใครไปฝ่าฝืนเข้าเป็นลูกโทษแน่! ต่อมาก็มีแฟชั่นกระโปรง New look ระบายเข้ามา กระโปรงนี้ยาวแค่ครึ่งหน้าแข้ง ผมจำได้ว่าวันแรกที่พวกเราเห็นนักเรียนหญิงแห่งหนึ่งนุ่งกระโปรง New look มาโรงเรียน พวกเรานักเรียนถึงกับตกตะลึงดูทานออกมาด้วยความศีกะระนองตามประสาวัยรุ่น แล้วเราก็เดินทำท่ารวนเซาเดินซ้ายเดินขวาพยายามกีดขวางทางผ่าน ไม่กี่วันต่อมาหนังสือพิมพ์ก็ลงข่าวกระโปรง New look นี้เป็นการยั่วอารมณ์ นี่คือเรื่องราวเมื่อ ๒๕ ปีก่อน จริยปฏิบัติของสังคมเป็นแบบนั้น เคี้ยวนี้เราได้พบคนนุ่งกระโปรงสั้นเลยหัวเข้าขึ้น ไปอีกตั้งแยะ จนเป็นธรรมดาไม่เสียแล้วและได้เป็นที่ยอมรับในสังคมทั่วไป ถ้าเป็นสมัยก่อนคงถูกประชาทัณฑ์ คงที่โดนโยกโยกขึ้นในนครปารีส เมื่อยุคก่อนเหมือนกัน แต่ยุคคนเราก็ดพยายามจะ conform ตัวเองให้เข้ากับระเบียบวินัยของสังคม คนในสังคมยุคก่อนอยากจะแสดงออกเหมือนกัน แต่ส่วนใหญ่ไม่กล้าก็เลยถือธรรมะที่เรียกว่า "Morality of Conformity"

นโยบายของสังคมยุคเก่าก็คือการบงกช การเชื่อฟังต่อผู้ใหญ่ ต่อระเบียบวินัยที่ผู้ใหญ่วางไว้ยึดมั่นในประเพณี การที่ใครก็ตามจะพยายามแสดงออกด้วยวิธีใดที่ไม่ conform ต่อหลักปรัชญาของสังคมนี้แล้ว จะถูกมองไม่ในแง่ไม่ดี อาจจะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกหัวปฏิวัติหรือนอกคอก ผ่าเหล่าหรืออะไรทำนองนั้น ส่วนนโยบายของสังคมยุคใหม่ ถือว่าทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็น มีเสรีภาพในการตัดสินใจ เพราะเชื่อว่ายังมีหลายความนึกคิดที่ยังดี สังคมจะได้เจริญ จะได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้า จุดมุ่งหมายก็คือเพื่อเปลี่ยนสังคมอยู่เรื่อยๆ จะได้วิวัฒนาการไปสู่ยุคพระศรีอาริย์เสียที

สังคมที่อยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงจากยุคเก่าเป็นยุคใหม่ นี้ ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่วุ่นวายมิใช่น้อยไม่ว่าประเทศไทยก็ตาม เราจะเห็นว่ารัฐบาลในบางประเทศ เป็นกันประเทศคอมมิวนิสต์ทั้งหลายต้องทางมือถึงกันมิให้กลืนไอของ "เสรีภาพแบบตะวันตก" ซึ่งคอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นโรคระบาดอย่างร้ายแรงได้ เข้ามาฟักไข่ในประเทศของตนเป็นอันขาด

ความวุ่นวายเกิดขึ้นจากปรัชญาลัทธินิยมที่ยึดถือผิดกัน นักเรียนในสมัยนี้คงเกิดความฉงนงงววยบ่่อยๆ ที่ได้ยินคำสั่งสอนของครูแตกต่างกันออกไป ครูคนไหนพ่อแม่คนไหนมีหัวแบบยุคหนึ่งก็จะสั่งสอนลูกหลานหรือศิษย์ให้ยึดสิ่งหนึ่งสิ่งนี้เป็นหลัก เป็นจุดยืน ในเวลาเดียวกันนักเรียนคนเดียวกันนั้นก็ได้ยิน ได้เห็น ได้ฟัง เพื่อนก็ดี หรือครูอื่นก็ดีที่ยึดหลักปรัชญาแบบใหม่ ๆ นักเรียนคนนั้นไม่รู้จะเชื่อใครดี ไม่รู้ว่าอะไรถูกอะไรควรไม่ควร เป็นความวุ่นวายเหมือนกัน ความวุ่นวายยังเกิดขึ้นเพราะสาเหตุที่ว่า แต่ละคนมีความเข้าใจในเสรีภาพและอิสรภาพส่วนบุคคลอย่างผิด ๆ บางคนเข้าใจว่าเสรีภาพ ก็คืออิสรภาพที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ แต่เรารู้ดีว่าไม่มีสังคมใดยืนหยัดอยู่ได้เป็นสังคม ถ้าปราศจากระเบียบวินัย จะเป็นสังคมของชนกลุ่มน้อย เช่น หมู่บ้าน ตำบลก็ดี ยิ่งประเทศชาติด้วยแล้วยิ่งจำเป็นจะต้องมีระเบียบวินัย จึงจะอยู่รอดเป็นประเทศได้

ถ้าเราจะถามว่าเสรีภาพคืออะไร? เราอาจจะตอบได้ว่า เสรีภาพก็คืออิสรภาพของบุคคลที่จะทำสิ่งที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมาย เราไม่มีเสรีภาพถ้าแม่ชวบ้านเล่น ไม่มีเสรีภาพทำให้เขาเสียชื่อเสียงเราอาจมีสมรรถภาพที่จะทำสิ่งที่ผิดได้ แต่ถ้าเราก็กะได้รับโทษ เสรีภาพยังหมายถึงความรับผิดชอบ ผู้ที่มีสิทธิเสรีภาพมากขึ้นเท่าไรยิ่งต้องมีความรับผิดชอบมาก

ชั้นเท่านั้น ตัวอย่าง เช่น แม่ทัพมีเสรีภาพที่จะออกคำสั่งต่อสู้ผู้ใดที่บังคับบัญชาของตน ส่วนผู้ใต้บังคับนั้นไม่มีสิทธิ์ที่จะฝ่าฝืนคำสั่งนั้น การใช้เสรีภาพของแม่ทัพมีความสำคัญมากต่อสวัสดิภาพ และเสรีภาพของส่วนรวม เพราะมันอาจจะนำชัยชนะมาสู่สังคมนหรือความหายนะมาสู่ก็ได้ จึงเห็นว่ายิ่งเรามีเสรีภาพมากขึ้นเท่าใดเราก็ยิ่งมีความรับผิดชอบมากขึ้นเท่านั้น นี่เป็นความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ แต่มันเป็นสิ่งที่ยากที่จะให้ทุกคนเข้าใจเป็นต้น คนที่เพิ่งได้มีโอกาสหายใจในบรรยากาศของเสรีภาพ จึงดูประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชเด็ก

ในฐานะที่ท่านทั้งหลายเป็นนักเรียนชั้นเตรียมอุดมศึกษา เป็นผู้ที่อยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลงจะว่าเป็นคนยุคใหม่ที่เรียกว่าได้ เราควรจะทำความเข้าใจกับ concept ของ freedom ว่าเราเอง free ได้แค่ไหน ตามทัศนะของผม ผมเห็นว่าเรามีอิสระสมบูรณ์ภายในระบอบของศีลธรรมและกฎหมาย เราจะเข้าใจ concept ของอิสระภาพได้ดีก็ต่อเมื่อเรายอมรับขอบเขตจำกัดของมัน เป็นไปได้ไหมที่เราจะมี absolute freedom ? ผมเชื่อว่าเป็นไปไม่ได้ สถานะสังคมนมนุษย์เองทำให้เสรีภาพส่วนบุคคลต้องอยู่ในขอบเขตจำกัด เราจำเป็นต้องเคารพต่อสิทธิและความต้องการของผู้อื่นเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ถ้าเราไม่ยอมให้เพื่อนบ้านของเราเบียดเบียนหรือเพลงดังรบกวนเรา เราก็ไม่ควรทำต่อเขา ทั้งๆที่เราอยากจะทำ เราต้องออกใจไม่ใช่เสรีภาพการกระทำของเรา ก็เพราะเราเกิดมาเป็นคนต้องอยู่ในสังคมนมนุษย์ ท่านทั้งหลายได้เกิดมาในโลกนี้แล้วท่าน ไม่มีเสรีภาพที่จะเลือกไม่เกิด ท่านมีสภาพเป็นคน ท่านจะเรียกร้องไม่เอาสภาพนี้ก็ได้ แต่ในสภาพของความเป็นคนที่ท่านกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ในตัวของมันเองกลับ

กลายเป็นขอบเขตจำกัด การที่ท่านคิดว่าจะทำสิ่งใดไม่แคร์ต่อคนอื่น ช่างเขา ก็คือการ isolate ตัวเอง ออกนอกสังคม แล้วไม่ช้าไม่นานท่านอยู่ในโลกนี้ไม่ได้ทำไม ? คนในสังคมนจำเป็นต้องอยู่ด้วยกัน เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ถ้ามนุษย์คนใดแยกตัวออกไปอยู่ในป่าแล้วไม่ช้าไม่นานเขาจะสูญเสียสภาพความเป็นคนโดยไม่รู้ตัว จะมีความเป็นสัตว์เป็นป่าเถื่อนมากขึ้น การที่ท่านอยู่ในสังคมนมนุษย์ การที่ต้องติดต่อกับเพื่อนฝูง สิ่งนี้แหละที่ทำให้ความเป็นคนของเรามีความเป็นคนมากขึ้น เรายังเมื่ออยู่ในสังคมนอย่างนี้ เราจะ isolate ตัวเองเหมือนอยู่บนเกาะกลางมหาสมุทรคนเดียวไม่ได้ ถ้าเขาทำเมื่อไหร่ เขาเริ่มฆ่าตัวเองเมื่อนั้น ความเป็นคนของเขายู่ไม่ได้จำกัดหมดไป เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่า เราทุกคนต้องพึ่งซึ่งกันและกันไป ตัวอย่างเช่น ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ตรงนี้ท่านต้องพึ่ง ท่านต้องพึ่งใคร ? ท่านนั่งอยู่ในที่นั่งเอง ที่กันที่สร้างด้วยฝีมือกรรมกร ซึ่งมีสถาปนิกออกแบบ และวิศวกรควบคุม ถ้าวิศวกรคำนวณแบบไม่ดี เขาขาดความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วมี corruption มาก ไม่เอาใจใส่หน้าที่ของตน อะไรก็ช่างเถอะ ขอให้มันสร้างเสร็จไปก็แล้วกัน ผมขอถามหน่อยว่า ท่านผู้กำลังนั่งอยู่ที่นี้ด้วยความสบายใจใหม่ จะรู้สึกปลอดภัยไหม ? เสรีภาพของท่านจะไม่ถูกรังควานหรือ ? ใครจะไปทราบว่าคุณจะไม่พังลงมา ในเมื่อเราได้เคยเห็นตัวอย่างตึกพังกันมาแล้ว เพราะฉะนั้นตัวท่านเองแม้จะไม่ได้เกี่ยวข้องกับการสร้างตึก ความปลอดภัยของท่านก็ต้องขึ้นอยู่กับอีกคนหนึ่ง เสรีภาพของท่านขึ้นอยู่กับเสรีภาพของอีกคนหนึ่งที่มีความรับผิดชอบ ไม่ว่าเราจะทำอะไรมันก็เป็นการใช้เสรีภาพที่จะเลือกทำหรือไม่ทำ การกระทำของเราย่อมมีอิทธิพล

ต่อผู้อื่น แม้การรณรงค์จะทำคืออยู่เฉย ๆ ก็มีอิทธิพลต่อคนอื่นได้เหมือนกัน เช่น เราได้ยื่นใครคนหนึ่งให้ข้อเท็จจริงที่ผิดๆ แก่ชนอีกกลุ่มหนึ่ง ทำให้ชนกลุ่มนั้นเข้าใจผิดตามไปด้วย เราผู้ซึ่งอยู่ในสถานการณ์นั้นกลับเงยมือเป็นธุระไม่ใช่ ความเงยของเราคือความซลาด เพราะเราไม่ยอมใช้สิทธิเสรีภาพของเราที่จะพูดความจริง เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าการใช้อิสระเสรีภาพที่จะเลือกทำอะไรที่ถูกต้องหรือตรงวันการทำอะไรลงไปที่ไม่ถูกไม่ควร ก็เป็นการใช้เสรีภาพแบบผู้ที่รู้จักรับผิดชอบยอมก่อให้เกิดผลดีแก่ส่วนรวม คนเราจะมิเสรีภาพโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อเรามีความปลอดอกภัยและมีเสถียรภาพที่มั่นคง นั่นคือเสรีภาพของเรามีอยู่ได้เมื่อเรายอมรับรองเสรีภาพของผู้อื่น

คนบางคนหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบโดยใช้เสรีภาพเป็นข้ออ้าง เมื่อเร็วๆ นี้ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งแถวๆ ผังธนบุรี ครูใหญ่ได้ประกาศให้มีเรียนชดเชยในวันเสาร์ เพราะว่าโรงเรียนนั้นบังเอิญมีเหตุจำเป็นต้องหยุดเรียนบ่อยๆ เนื่องจากน้ำท่วมโรงเรียน และไม่กี่วันต่อมาในวันเผาศพวีรชนจึงมีหยุดเรียนเพิ่มอีก ๔ วัน ครูหนุ่มคนหนึ่งคัดค้านคำสั่งทันที โดยอ้างว่าเป็นการวิเคราะหเสถียรภาพของครู เป็นการเอาเปรียบครูและนักเรียน ผมเองรู้สึกสนใจว่าทำไมครูผู้นั้นกลับมองไม่เห็นการมาสอนชดเชยเพราะมีเวลาเรียนไม่พอ เป็นการเสียสละตนเองเพื่อนักเรียนบ้าง? เสรีภาพที่แท้จริงไม่ใช่การปฏิเสธความรับผิดชอบ ไม่ใช่การหาความสบายส่วนตัวแก่การรู้จักรับผิดชอบต่างหาก เสรีภาพคือโอกาสที่จะใช้ความรับผิดชอบ มิใช่โอกาสที่จะเลี่ยงความรับผิดชอบ

ขอบเขตจำกัดของเสรีภาพส่วนบุคคล คือความ

จำเป็นที่จะต้องยอมรับว่าในสังคมต้องมีกฎระเบียบกติกากฎ เพราะกฏระเบียบ กติกา นี้ทำให้เสรีภาพบรรลุถึงความสมบูรณ์ บางคนพอได้ยินผมพูดเช่นนั้นอาจจะรู้สึกไม่ชอบก็ได้ เพราะเกรงว่าจะเป็นกาจำกัดเสรีภาพในนามของระเบียบวินัยเป็นข้ออ้าง และก็อาจจะเป็นได้ว่าเขาเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้พอควรที่เห็นกฏระเบียบ วินัย กติกา ถูกตั้งขึ้นมาโดยอารมณ์ของคนบางคนที่ชอบเผด็จการก็ได้ ผมขอแสดงความเห็นใจและคิดว่าเป็นนโยบายที่ดีเหมือนกับที่เราต้องระวังตัวในเรื่องนี้ แต่เราทุกคนคงยอมรับว่า กฏ ระเบียบ กติกา นั้นเป็นบ่อเกิดของเสรีภาพอย่างเห็นได้ชัด เช่น กติกา การเล่นฟุตบอล เกมสอะไรจะไร้ความหมายถ้าเราเลิกกติกากัน เล่นบางอย่างอาจจะคิดค่าคนทั้งกติกาก็ได้ว่ามันเน้นความบ้าอะไรเช่นนี้ที่จะบังคับให้พวกเราเตะฟุตบอลภายในเส้นขอบสนาม ทำไมไม่ให้เราเตะตามใจชอบ ทำไมต้องมีประตู กรรมการเป็นทรรราชเผด็จการ ไม่เอา . . . . . ฯลฯ นักฟุตบอลที่แท้จริงจะไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวเช่นนี้แน่ ทำไม? มันเป็น common sense ธรรมดาที่เอง เสรีภาพของเราจะถูกวิเคราะหถ้าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ยอมถือกติกากฎ การเล่นฟุตบอลก็หมดความหมาย เลิกเล่นกันดีกว่า

ในสถานการณ์ชีวิตจริงของเราก็เหมือนกัน เราจะเห็นว่าขอบเขตจำกัดของเสรีภาพก็คือไล่ท์ป้องกันเสรีภาพให้มีอยู่ได้ และกฏระเบียบเป็นไล่ท์ที่ดีที่สุดเนื่องจากเราถูกจำกัดโดยกฏระเบียบเราจึงมีอิสรภาพมากขึ้น ปลอดภัยมากขึ้น สะดวกมากขึ้น และสนุกได้มากขึ้น ถ้าเราเลิกกฏจรรยาจรคูลี บ้านเมืองจะเป็นอย่างไร? มันจะกลายเป็นเมืองคนบ้าๆ นี้เอง ใช่ไหม? เสรีภาพเพื่อจะบรรลุถึงความดีของส่วนรวม เป็นสิ่งที่

คนในยุคใหม่เริ่มมองเห็นกันมาแล้ว Spinoza กล่าวว่า "Freedom is the understanding of necessity" กฎระเบียบยังเป็นลักษณะเด่นเฉพาะของสถาบัน หรือสังคม ซึ่งแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์ของตนเอง กฎ ระเบียบบางอย่างสนองความต้องการของสังคมหนึ่งอาจไม่สนองความต้องการของอีกสังคมหนึ่งก็ได้ เช่น กฎ ระเบียบของโรงเรียนเตรียมทหารที่ว่าด้วยเรื่องการไว้ผม โรงเรียนเตรียมทหารไม่ได้บังคับใครเข้าเรียน แต่ถ้าใครอยากเข้าไปเรียน ต้องถือระเบียบว่าด้วยการตัดผมสั้น ก็ไม่ต้องไปเรียน นี่เป็นกติกามาของเขา เป็นเอกลักษณ์ของเขา แต่จำเป็นต้องมีระเบียบเช่นนี้หรือไม่จึงจะทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนเตรียมทหาร ความเหมาะสมมีแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคมนั้น เขาเป็นผู้ตัดสินใจเอง พวกท่านทั้งหลายในไม่ช้าก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ถ้าท่านไม่เห็นดีเห็นงามด้วย ท่านก็อาจจะเสนอการเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นเรื่องของเขา สิ่งที่ผมอยากจะชี้ให้ท่านเห็นก็คือ ระเบียบ กติกาทั้งหลายที่สังคมวางไว้นั้น เปลี่ยนแปลงได้ไม่จำเป็นต้องอยู่ชั่วกาลปาวสาน แต่ควรจะเปลี่ยนเมื่อไรนั้น และใครจะเปลี่ยนเป็นเรื่องของกาลเวลาจะบอกได้ เมื่อไหร่ควรจะเอาความคิดเก่าๆ ออกจากสมองของเรา และเมื่อไรจะเอาความคิดใหม่ๆ มาใส่แทนที่ เมื่อไหร่ควรจะรักษาของเก่าไว้ และเมื่อไหร่ควรจะจัดมันเสียเอาของใหม่มาใช้ เป็นเรื่องที่ต้องการพิจารณาและศึกษาข้อมูลกับผลได้ผลเสียอย่างต้องแท้เสียก่อน มิฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงจากระบบหนึ่งไปสู่ระบบหนึ่งโดย ไม่มีการตระเตรียม ย่อมก่อให้เกิดความวุ่นวาย

ขอบเขตจำกัดของเสรีภาพส่วนบุคคล ยังเกิด

ขึ้นมากับกฎธรรมชาติดีกด้วย ไม่มีมนุษย์คนใดจะยิ่งใหญ่สักปานใดก็ตามที่จะอยู่เหนือขอบเขตจำกัดนี้ จะมีใครกล้าไปท้าทายกับกฎของแรงดึงดูดของโลกก็บ้างเห็นจะไม่มี เราทุกคนอยู่ภายใต้กฎนี้ จะชอบหรือไม่ก็ตาม ถ้าเราจะพิจารณาให้ลึกซึ้งเข้าไปอีก เราจะเห็นว่าขอบเขตจำกัดของเสรีภาพส่วนบุคคลเกิดมากจากตัวเราเอง เราอยากจะทำอะไรก็ทำจากสปริงบอร์คเหนือสระว่ายน้าแบบนักว่ายน้ำแชมป์โลก ถ้าเราไม่มีสมรรถภาพพอเราก็ทำอย่างเขาไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่เรามีความปรารถนาอันแรงกล้า ทุกคนจึงต้องเรียนรู้ว่าตนเองมีขอบเขตจำกัดในเรื่องใดบ้าง

คนเราบางคนเป็นคนที่ซัดความไว้วางใจในตนเอง ซัดความกล้าหาญ คนเหล่านั้นจะไม่ค่อยใช้เสรีภาพของเขาเลย เพราะเขากลัว กลัวที่จะทำผิด กลัวคนหัวเราะเยาะ พูดย่าง ๆ ก็คือว่า เสรีภาพไม่ใช่ของที่จะหยิบยื่นให้แก่ใครได้ง่าย ๆ นัก เสรีภาพเป็นของมีค่า เราอาจจะถามว่าเรามีสมรรถภาพที่จะมีเสรีภาพได้แค่ไหนบ้าง ในเมื่อทุกคนมีสมรรถภาพไม่เท่ากัน เสรีภาพเป็นคาบสองคมได้เหมือนกัน เหมือนกับเราถามว่าใครบ้างควรมีสติพิภพนี้? ทุกคนหรือ?

ข้อเปรียบเทียบดังกล่าวมานี้จะ apply เข้ากับชีวิตของเราทั้งหมดเลยก็ได้ ในชีวิตเราเองเหมือนคนอยู่ในเรือกลางทะเล คนนั้นต้องการความรู้ความสามารถที่จะนำเรือของชีวิตไปสู่เป้าหมาย คน ๆ นั้นมีเสรีภาพ อิศรภาพทุกประการ แต่เสรีภาพและอิศรภาพของเขานั้นขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของเขาในขอบเขตจำกัด นอกขอบเขตนี้เขาเองก็ต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เขาเลือกไม่ได้ หรือที่เราเรียกว่า "ตามดวง"